

ELŻBIETA KOWALCZYK-HEYMAN
ekowalczyk@uw.edu.pl
<https://orcid.org/0000-0001-8001-9497>

DOI: <http://dx.doi.org/10.17651/ONOMAST.63.7>
Onomastica LXIII, 2019
PL ISSN 0078-4648

O MEANDRACH IDENTYFIKACJI ŚREDNIOWIECZNYCH NAZW WODNYCH NA PÓŁNOCNO-WSCHODNIM I WSCHODNIM MAZOWSZU

Słowa tematyczne: hydronimia, Mazowsze wschodnie, Mazowsze północno-wschodnie

Niniejszy artykuł ma na celu przybliżenie badaczom późnośredniowiecznego osadnictwa i nazewnictwa Mazowsza północno-wschodniego i wschodniego niebezpieczeństw kryjących się we współczesnych opracowaniach hydrograficznych i hydroonomastycznych.

Jego podstawą źródłową są poświadczenia nazw wodnych we wpisach aktów nadań dóbr, ich kupna, sprzedaży lub zamiany do Metryki Koronnej w XV–XVI w., w mniejszym stopniu pochodzące z innych źródeł powstałych w tym samym okresie oraz nieco później. Odniesieniem będą natomiast ustalenia zawarte w dwóch podstawowych publikacjach omawiających hydronimię tego obszaru, a mianowicie w opracowaniach Ewy Bilut (1995) i Marii Biolik (2005a), a także w „Hydronimii Wisły” (1965) i w „Atlasie podziału hydrograficznego Polski” (APHP) oraz w kilku innych pracach historyków i toponomastów.

W dwóch pierwszych opracowaniach daje znać o sobie słaba znajomość dziejów i geografii badanego obszaru oraz źródeł pisanych, spotęgowana wrywaniem nazw wodnych z kontekstu przekazu pisanego. Brak jest też weryfikacji starszych ustaleń. Prowadzi to do mylenia poświadczeń źródłowych, złej identyfikacji i lokalizacji cieków oraz do pomijania wielu nazw¹. W „Hydronimii Wisły” brakuje nazw licznych cieków i częste są złe ich lokalizacje, a w atlasie hydrograficznym natrafiamy na bardzo ograniczoną znajomość historycznej hydronimii i zastępowanie jej sformułowaniami opisowymi. Aby nazwać drobniejsze cieki, przywołuje się nazwy wsi, w pobliżu których mają one obecnie źródła, na przykład zamiast *Lachowegostoku* odnajdujemy *Dopływ spod Lachowa* (nr 26 47834), zamiast *Bystregostoku* – *Dopływ spod Truszek* (nr 2647832), zamiast *Gromadzynegostoku* – *Dopływ spod Gromadzyna Stare-*

¹ Por. E. Kowalczyk-Heyman (2008), rec.: M. Biolik (2005a, 2005b).

go (nr 2649861)². Natrafiamy również na rozbieżne ustalenia odnośnie do źródeł i górnych biegów niektórych z nich przez mylenie ich z górnymi dopływami.

Porównanie hydronimów znanych ze średniowiecznych przekazów pisanych z nowożytnym i dzisiejszym nazewnictwem wodnym ukazuje w wielu przypadkach dużą ich zmienność, głównie w odniesieniu do mniejszych cieków. Wiele nazw zaginęło, zanikło lub zostały zastąpione przez nazwy nowe, derywowane (np. *Slucz* > *Sluczka* > *Sluczanka*) lub utworzone od innych podstaw (np. *Slucz* > *Matlak*). Zadaniem badacza jest zatem ukazanie tej zmienności i przypisanie konkretnych nazw i ich poświadczeń właściwym ciekom. Pomocą służy tu identyfikacja i położenie wsi powstałych na badanym obszarze głównie w XV w., bowiem w celu określenia należących do nich gruntów, w opisach nadanych, kupionych lub sprzedanych dóbr podawano zwykle nazwy cieków lub wymieniano granice wsi już wówczas istniejących, a sąsiadujących z tymi dobrami. Ponadto wiele z założonych wsi nosiło początkowo nazwy ponowione od płynących obok strumieni, np. *Czarnocinstok* (późniejsze Czarnocino / Czarnocin), *Lachówstok* (dzisiejsze Lachowo), *Czerwonka*, *Trzebusza*, *Stara Trzcianka* lub nazwy zestawione, w których nazwy cieków były członem wyróżniającym, np. *Nieciki-Kamiennystok*, *Jaki-Ponikłystok*, *Ramotowo-Czarnystok*.

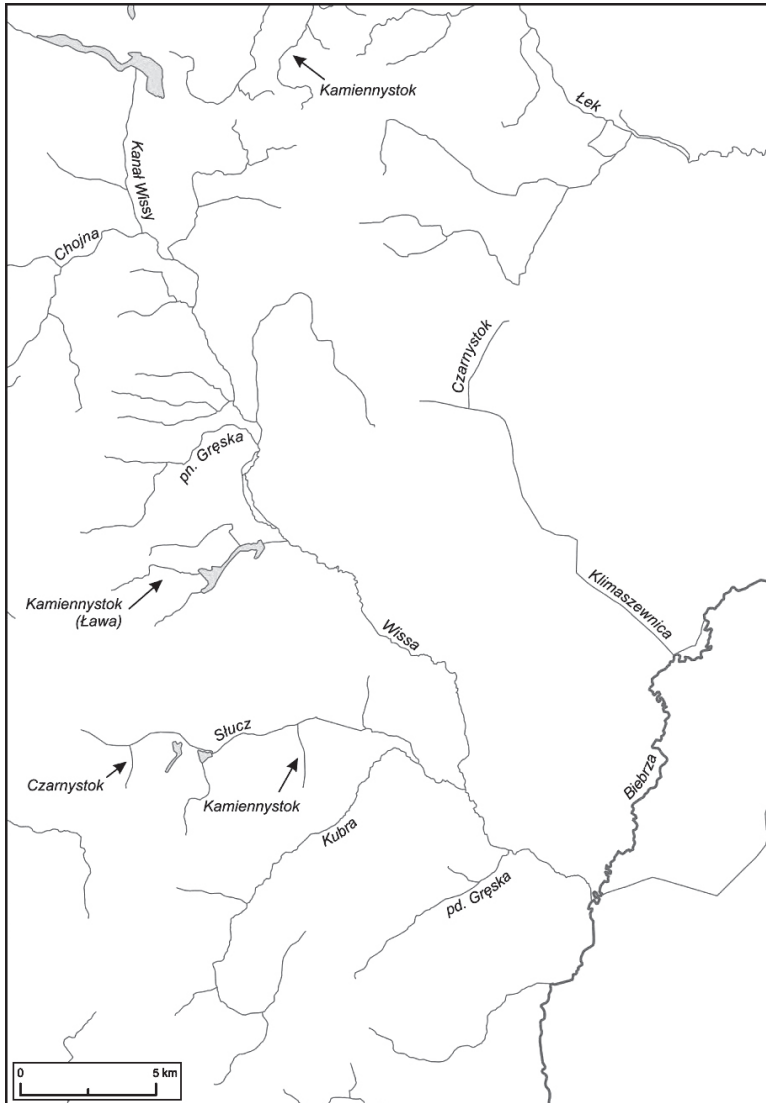
Dla Jerzego Wiśniewskiego, najwybitniejszego badacza północno-wschodniego Mazowsza, było oczywiste, że podstawą wszelkich rozważań na temat tujejszego osadnictwa musi być rekonstrukcja krajobrazu geograficznego, w tym nazewnictwa wodnego i dlatego badacz ten starał się ustalić położenie nawet najmniejszych cieków, których nazwy odnotowały źródła pisane³. Niestety, przedwczesna śmierć spowodowała, że nie cały badany przez niego obszar został opracowany w równym stopniu. Szkoda też, że wielu późniejszych badaczy nie wykorzystało jego dorobku lub przytaczało powzięte ustalenia mechanicznie, nie wdając się w głębszą ich lekturę. W konsekwencji powołali oni do życia wypaczony obraz spływu wielu mniejszych cieków, mylnie oznaczając ich źródła, bieg, dopływy lub przypisując im niewłaściwe poświadczenia nazw. Popęłnione omyłki są przenoszone do kolejnych opracowań kartograficznych, historycznych, archeologicznych oraz toponomastycznych⁴.

Dokumentowanie opisanego stanu rozpocznę od przykładów ilustrujących mylące ustalenia źródeł i górnych biegów kilku cieków. Pierwszy dotyczy Wisy, prawego dopływu Biebrzy (ryc. 1). W APHP za górny bieg tej rzeki uznano jej prawy górny dopływ, przy którym umieszczono na mapie nazwę tej rzeki,

² APHP, cz. 1 mapy *Pisz* H-3, *Ostrolęka* H-4, *Elk* J-3, *Łomża* J-4, cz. 2, s. 342, 344.

³ J. Wiśniewski (1962; 1975; 1977; 1980; 1982; 1985; 1989).

⁴ Np. P.A. Dmochowski, A. Sikorski (2010, s. 22) lokalizują wieś Niedźwiadną u źródeł Wisy, choć leżała ona nad *Lodwigówką*. Nazwę tej rzeczki autorzy zresztą znali, ale podali ją w błędnym zapisie *Lodwigoka*.

Ryc. 1: Przykłady błędnie zidentyfikowanych cieków w ziemi wiskiej

ale który w katalogu nazwano niekonsekwentnie *struga do dopł. spod Dołęg*⁵. Dopływ ten kilkakrotnie zmieniał nazwę. Najstarszą z nich, Chojnę (ryc. 1), zapisano już w pierwszej połowie XIV w. (*Chojna* 1343 r., NKDM II, nr 259;

⁵ APHP, cz. 1, mapa *Elk* J-3, cz. 2, s. 335 nr 26 29611, podczas gdy Wissa ma nr 26 296.

Chogena, *Chugena* z lat 1396–1397, OF 270a, k. 95v; *Kayona* lata 1405–1407, OF 270a, k. 94v–95, zapis z 1412 r.; *Kogena* 1343 r., OF 270a, k. 96, zapis z pierwszej ćwierci XV w.; *Choyana*, *Choyna* 1412 r., Lites II, s. 180, 183; *Choyna*, *Cchoyna* lata 1412–1414 r., OF 270a, k. 101). Widoczne oboczności pisowni *ch* > *k* i *j* > *g* są powszechne w tekstach średniowiecznych. W tym miejscu trzeba dodać, że zapisy tej nazwy w przekazach z XV w. znane są wyłącznie z krzyżackich opisów rzekomej granicy mazowiecko-krzyżackiej lub z przekazów nawiązujących do układu granicznego z 1343 r. W żadnym z nadań czynionych od początku XV w. w sąsiedztwie tej granicy nazwy tej nie odnotowano. Zamiast niej w źródłach pisanych pojawia się nowa nazwa — *Lodwigowa Struga*, później *Lodwigówka* (*in riwlo dicto Lodwigowa Strzuga* 1426 r., PPr V, nr 361; *Lodwigowka* 1428 r., PPr V, nr 683). W pierwszej połowie XIX w., na mapie Kwatermistrzostwa (Kol. V Sek. I) zarejestrowano dwie inne jej nazwy: dla górnego biegu *Wilcieniec*, a dla dolnego *Chajewo*. Ta ostatnia nazwa to ślad po zaginionej osadzie młyńskiej *Chajewo*, powstałej w drugiej ćwierci XV w.⁶ M. Biolik zna wyłącznie poświadczenia *Lodwigówki* (2005a, s. 111–112).

W rzeczywistości prawdziwe źródło Wiszy znajdowało się na północ od granicy mazowiecko-krzyżackiej wyznaczonej w 1343 r. i na południe od Jeziora Borowego, leżącego po stronie krzyżackiej, jednak prowadzone przez lata prace hydrotechniczne całkowicie zatępiły tu dawny układ wodny. Dlatego też w APHP właściwy górny bieg tej rzeki nazwano *Kanałem Wiszy* (ryc. 1)⁷. O tym, że autorzy tego opracowania pomylili górny bieg Wiszy z jej dopływem *Chojną/Lodwigówką* jasno wynika z zapisów: *die Chugena in die Wusse velt* (1396–1397 r., OF 270a, k. 95v) i *ubi Lodwigowka et Wisza simul confluent* (1426 r., PPr V, nr 327).

Pozostańmy przy prawych dopływach Wiszy. W „Hydronimii Wisły” (1965, nr 466) i w opracowaniu M. Biolik (2005a, s. 173–174) mylnie uznano, że prawym jej dopływem w dolnym biegu jest *Slucz* (w dolnym biegu zwana *Matlakiem*), do której z prawej strony uchodzi *Kubra* (dzisiejsza *Przytulanka*), podczas gdy jest akurat odwrotnie, to *Slucz* (ryc. 1) jest lewym dopływem *Kubry* i to ta rzeka wpada do Wiszy, o czym świadczy zapis z lat 1414–1425 (około 1456 r.) *circa fluvium Vissa cum una rippa, ubi influit Kubra* (MK 3, 24). Tak postrzegano tutejszą hydrografię i hydronimię jeszcze w lustracji z 1660 r., skoro podano, że młyn należący do Radziłowa leży „na rzece Kubrzenicy”⁸. Obecna nazwa tej rzeczki — *Przytulanka*, która zastąpiła *Kubrę*, pojawia się efemerycznie w końcu XV w. (1481 r. *penes torrentem przithulanka*, MK 5, 83), ale dalej wymieniona jest razem z *Kubrą* (*Kubra cum Przythulanka*). Ten ostatni zapis każe

⁶ Por. Wiśniewski (1975, s. 86, 182–183).

⁷ APHP, cz. 1, mapa *Elk* J-3, cz. 2, s. 335 nr 26 2962.

⁸ Lmaz 1660–1661, s. 166. W akcie nadającym prawa miejskie Radziłowowi w 1466 r. wspomniano o młynie miejskim położonym na *Sluczy* (KL, nr 216).

się zastanowić, czy początkowo nazwa *Przytulanki* nie odnosiła się do jednego z dopływów *Kubry* płynącego w sąsiedztwie Przytuł. Pojawienie się nazwy *Przytulanki* miało związek ze zmianą między 1418 a 1424 r. nazwy wsi *Kielczewo*, założonej nad *Kubrą*, na Przytuły (*Przytula* 1436 r., MK 335, 68)⁹. Na stałe *Przytulankę* zamiast *Kubry* do nazewnictwa wodnego wprowadzono dopiero w latach sześćdziesiątych XX w.

W APHP cały bieg *Śluczy* wraz z ujściowym odcinkiem *Kubry* nosi już nazwę *Matlak*¹⁰, powstała w dobie nowożytnej i omyłkowo naniesioną na ujściowy odcinek *Wissy* na mapie von Steina z końca XVIII w.¹¹ Utworzono ją zapewne od nazwy osobowej *Matlak* (< *Matla* < *Maciej*)¹², która mogła być przezwiskiem młynarza oraz nazwą któregoś z tutejszych młynów¹³ i była przydana tylko ujściowemu odcinkowi *Śluczy*.

Kolejny przykład odnosi się do *Czetny* (*Cetny*), prawego dopływu *Narwi*, którą w „Hydronimii Wisły” (1965, nr 548) uznano za ciek niezlokalizowany (ryc. 2). Rzeczka ta ma źródło koło wsi *Kołaki-Wietrzychowo*, co jednoznacznie potwierdza nadanie w 1417 r. dla *Dobiesława* z *Kołaków* 40 włók zwanych *Wietrzychowo*, położonych nad górną *Czetną* (*Wyetrzychowo... super fluvio Czethna*, MK 3, 117v), a ujście przy wsi *Włodki*.

Z inną sytuacją mamy do czynienia w przypadku *Małej Sokoldy*, zwanej później *Sokoldką Ładzką*, prawego dopływu *Sprząśli* (obecnie *Supraśli*). Jej nazwę znamy od 1358 r. (*ad verticem rivuli seu fluminis Maleysucholdi*, NKDM III, nr 24), ale próżno jej szukać w „Hydronimii Wisły” (1965, nr 422). Rzeka ta wpływała z bagna w pobliżu późniejszej wsi *Oleszkowo*. Obecnie powszechnie identyfikuje się ją z *Czarną*, nazywając jej górny bieg *Czarną Rzeczką* i oznaczając jej źródło koło tejże wsi¹⁴. Tymczasem zapis z 1529 (1536?) r. jednoznacznie mówi o tym, że wówczas *Czarną* nazywano jedynie górny, lewy dopływ *Małej Sokoldy*: *s togo provorot'ja reka Čornaja vstala i pala v Sokoldky Ljadzkuju; toju Černoju do Sokoldki dve mili vdołž* (AS I, nr 18, s. 21). Oznacza to, że *Czarna* ma swe źródło koło miasta *Czarna Białostocka* (dawniej *Czarnej Wsi*), na co wskazuje jednoznacznie jego nazwa i nazwy kilku sąsiednich osad. Zmiany w hydronimii dokonały się zapewne w XVIII w., co dokumentują rękopi-

⁹ Por. Wiśniewski (1975, s. 51).

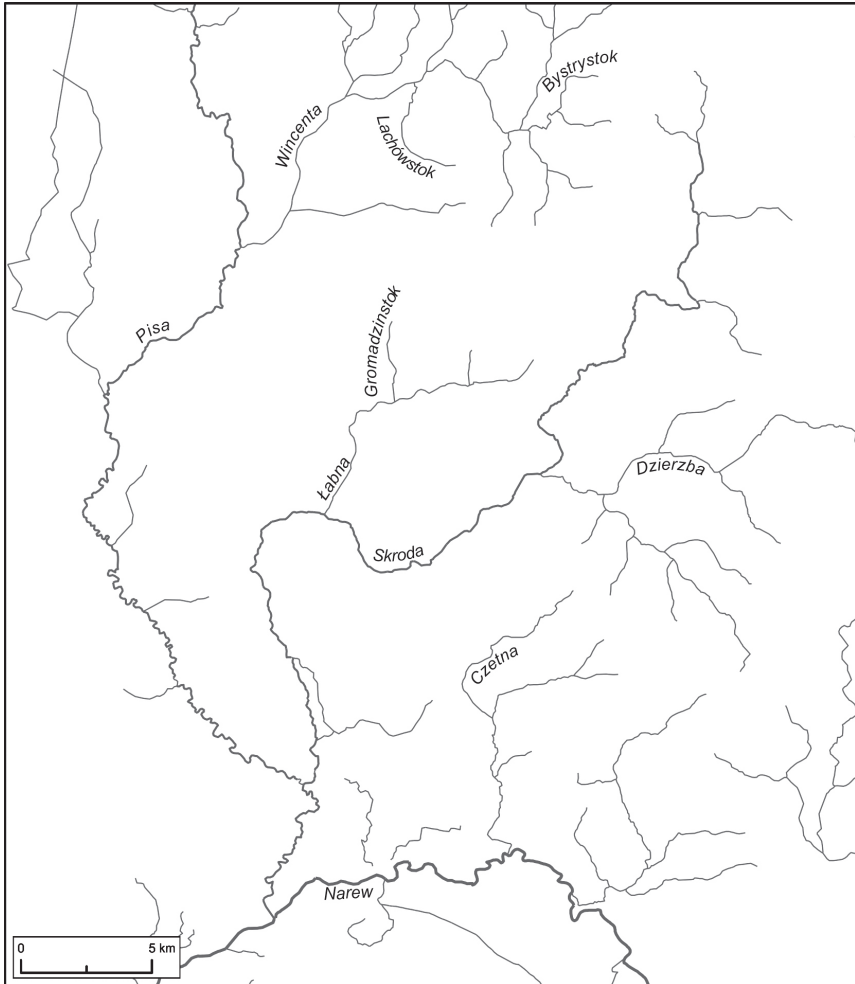
¹⁰ APHP, cz. 1, mapa *Łomża* J-4, cz. 2, s. 336 nr 26 2968. W dobie nowożytnej rzeka ta nosiła jeszcze inne nazwy, takie jak *Plewnina* i *Rewina*, SG, t. 13, s. 617.

¹¹ Mapa von Steina, Sect. 69.

¹² Por. Malec (1995, s. 82).

¹³ Niestety nie udało się tego potwierdzić. W gm. *Bakałarzewo*, w pow. *augustowski*, istnieje natomiast wieś *Matlak*, znana od schyłku XVIII w., której nazwę utworzono od nazwiska młynarza (wymiennie karczmarza).

¹⁴ M. Biolik (2005a, s. 35–36), nie zna też większości najstarszych poświadczeń; APHP, cz. 1, mapa *Białystok* K-4, cz. 2, s. 326, nr 26166.

Ryc. 2. Przykłady błędnie zidentyfikowanych cieków w powiecie kolneńskim ziemi łomżyńskiej

piśmienne mapy Karola Perthéesa z 1795 r.¹⁵ i von Steina z lat 1795–1800¹⁶. Na mapie województwa podlaskiego Perthéesa cały bieg *Malej Sokoldy* nosi już nazwę *Czarna*. Tymczasem na nieporównanie dokładniejszej mapie von Steina nazwę *Czarna* nosi tylko górny bieg *Malej Sokoldy*, natomiast górny bieg dawnej

¹⁵ K. Perthées (1795). Należy tu dodać, że obraz ukazanej na niej hydrografii jest wyjątkowo błędny.

¹⁶ von Stein, Sect. 81–82.

Czarnej zwie się *Jurczycho* (obecnie wymiennie jest nazywany *Czapielówką*¹⁷). Następnie, poczynając od połączenia się obu cieków koło dworu zwanego wówczas Ratowice (obecnie Ratowiec), dalszy bieg *Malej Sokoldy* nadal zwie się *Sokoldą/Sokolką*. Tak więc nowożytnie zastąpienie nazwy *Malej Sokoldy* nazwą *Czarna* nie odpowiada pierwotnemu postrzeganiu tutejszej hydrografii.

Na jeszcze bardziej zawiłą sytuację natrafiamy w ziemi liwskiej w przypadku Czerwonki (nr 3), lewego dopływu Liwca (dawniej *Liwa*) i jej dopływów. Nazwa tej rzeczki pojawia się w 1417 r. (*Czirwonka*, MK 3, k. 113v, kopia z lat 1456–1459), następnie *Cerwonka* (1432 r., PPr VI, nr 401), *Czerwonka* (1452 r., MK 4, k. 8v–9, kopia z lat 1455–1459), *Cirwonka* (1525 r., MK 339, k. 115) i w 1565 r. w zwrocie *na rzece Czerwoncze* (Lmaz. II, s. 178). Ciek bierze początek koło wsi Roguszyn Stary, płynąc przez wsi Czerwonka, Orzechów Stary, Orzechów-Filipy, Wąsosze, Strupiechów, Kropy(-Mścichy) oraz Karczewiec. Jego ujście znajduje się koło zanikłej w XIX w. osady młyńskiej Ryszki¹⁸. Obecnie zwie się on *Strugą*, co znalazło odzwierciedlenie w „Hydronimii Wisły”, w której nazwę *Czerwonki* przydano jedynie górnemu jego biegowi (1965, nr 408). W tym samym opracowaniu prawy dopływ tej rzeczki o zanikłej nazwie *Grudówka*, poświadczonej w 1445 i 1515 r. (*Grudowka*, MK 3, 326, kopia z lat 1455–1459 i MK 41, 48v; MK 339, 129), uznano błędnie za nieoznaczony lewy dopływ Liwca. Koszewnicę natomiast, poświadczoną od 1483 r. (*Coschewnyca*, MK 5, 210), będącą lewym dopływem *Grudówki*, mylnie określono jako lewy dopływ innej Czerwonki (Grochowski Potok), prawego dopływu Liwca, uchodzącej w Węgrowie, już w ziemi drohickiej (1965, nr 409)¹⁹. Równie błędny jest obraz Czerwonki w atlasie historycznym Mazowsza (AHPMaz.). Zamiast jej nazwy, pojawia się wyłącznie nazwa *Koszewnicy*, do tego przydana *Grudówce*²⁰.

Wymienione potknięcia powtórzyła E. Bilut²¹, myląc Czerwonkę z Koszewnicą oraz traktując *Grudówkę* jako dopływ Liwca. Kolejna pomyłka tej badaczki polegała na tym, że nazwę młyna Nadolnego, położonego na Czerwonce, znaną z około 1525 r. (zapis odnosi się do 1512 r. *molendinum suum, quod habet in fluvio dicto czerwonka, alias Nadolny*, MK 32, 171v), uznała za oboczną nazwę Czerwonki (1995, s. 162–163, 49). Był to skutek niezrozumienia zapisu, w którym przestawiono szyk zdania, co jest częste w przekazach źródłowych z tego okresu.

¹⁷ APHP, cz. 1, mapa *Białystok K-4*, cz. 2, s. 326 nr 261662.

¹⁸ Wieś jest jeszcze oznaczona na mapie Kwatermistrzostwa (Kol. V Sek. IV), podobnie jak nazwa Czerwonki.

¹⁹ Por. W. K.[opernicki] (1883, s. 26); też APHP, cz. 1, mapa *Siedlce J-6*, cz. 2, s. 382 nr 26 6858.

²⁰ Te i inne błędne ustalenia zweryfikowano w publikacji M. Piber-Zbieranowska, A. Salina, przy współpracy E. Kowalczyk-Heyman (2017); por. też E. Kowalczyk-Heyman (2017).

²¹ E. Bilut (1995, s. 162–163 pod nazwą *Struga* (9) i s. 49).

Kolejne rozbieżności pojawiły się w APHP. Czerwonka nosi tu nazwę *Strugi*, a przyjęte jej źródło i górny bieg są w rzeczywistości źródłem i spływem *Grudówki*. Nazwę *Czerwonki* przypisano wyłącznie jej prawemu, górnemu, beziemiennemu dopływowi, wypływającemu między wsiami Pniewnik i Nojszew, podczas gdy prawdziwemu górnemu biegowi przydano określenie *Dopływ z Roguszyna*, natomiast Koszewnicę nazwano *Dopływ spod Skarżyna*²².

Wymienione błędy nie pozostały bez wpływu na opracowanie Kazimierza Pacuskiego poświęcone ziemi liwskiej. Badacz ten uznał *Grudówkę* za prawdopodobnie oboczną nazwę *Czerwonki* lub *Koszewnicy*, jakoby lewego dopływu Liwca, po czym niekonsekwentnie określił Koszewnicę jako prawy dopływ Czerwonki (Pacusi, s. 60, 85), wszystko niezgodnie z jednoznaczną wymową źródeł pisanych i najstarszych map topograficznych.

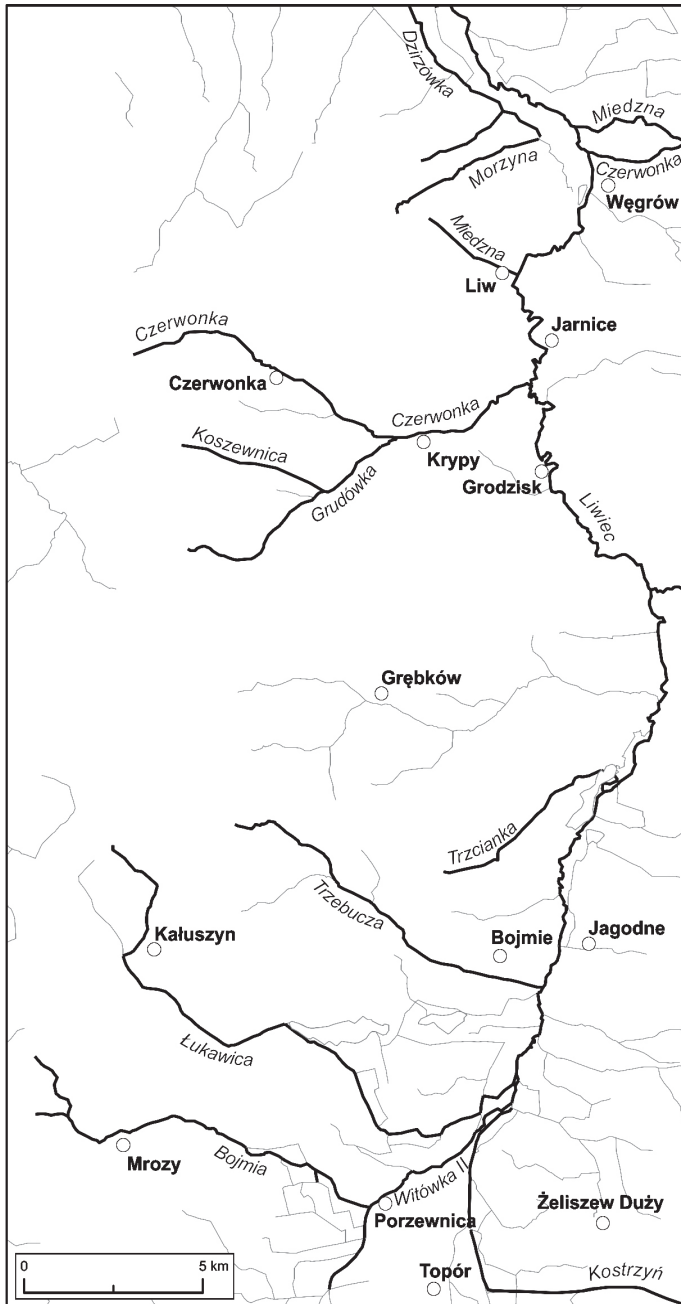
Na równie zagmatwaną sytuację natrafiamy w literaturze przedmiotu w przypadku rzeczek *Bojmi*, *Łukawicy*, *Trzebuczy* i *Trzcianki*, płynących blisko siebie w ziemi liwskiej. Opisane niżej pomyłki odnośnie do tych cieków są tym bardziej niezrozumiałe, że nad częścią z nich powstały wsie, które do dziś noszą nazwy ponowione od nazw tych cieków lub też od których cieki przybrały później nową nazwę (np. *Wity* > *Witówka*).

Pierwsza rzeczka, *Bojmia* (ryc. 3), ma źródło na południe od Ryczołka, a ujście do Witówki II, lewego dopływu Kostrzynia, koło wsi Porzewnica, na południe od Oleksina. Oba cieki, na części spływu, wyznaczały południową granicę ziemi liwskiej. Najstarsze poświadczenie nazwy *Bojmi* pochodzi z 1471 r. i brzmi *Boymya* (MK 5, 157v)²³. Obecnie rzeczka nosi nazwę *Trytwa*. W „Hydronimii Wisły” oznaczono ją jako niezlokalizowany lewy dopływ Kostrzynia, lewego dopływu Liwca (nr 407). E. Bilut przypisała obie nazwy dwóm różnym ciekom: *Bojmię* omówiła błędnie pod *Gawrońcem*, myląc ją tym samym z *Trzebuczą*, lewym dopływem Kostrzynia, natomiast *Trytwę* utożsamiła z *Witówką II* (południową), lewym dopływem Kostrzynia, płynącym w ziemi czerskiej (1995, s. 16, 45–46, 173, 188).

Kolejna rzeczka, *Łukawica* (ryc. 3), wypływa koło Witów, a ujście ma na północ od Oleksina. Jest lewym dopływem Kostrzynia. Jej pierwotna nazwa została poświadczona w 1466 r. jako *Lucavycza* i *Łukawycza* (kopia z 1493 r., MK 18, 61 i MK 9, 191v). Obecnie w użyciu są dwie nazwy: *Witówka I* (północna) i *Kaluska*. W „Hydronimii Wisły” uznano ten ciek za niezlokalizowany lewy dopływ Kostrzynia, dopuszczając identyfikację z *Witówką I* (nr 407). E. Bilut omówiła go natomiast pod *Wit(k)ówka II*, myląc ponadto z *Trzcianką* (1995,

²² APHP, cz. 1 mapa *Warszawa Wsch.* H-6, cz. 2, s. 381–382 nr 26 6852, 26 68524, 26 68522 i 26 685242.

²³ Nazwa miejscowa Bojmie znana jest już od 1220 r., KK, nr 206.

Ryc. 3: Przykłady błędnie zidentyfikowanych cieków w ziemi liwskiej

s. 98, 187–188). I tu ciekawostka. Na mapie Antona Meyera von Heldensfel-da (1801–1804) ciek ten nosi nazwę *Kostrzyni* i taką świadomość mają do dziś mieszkańcy okolicznych wsi.

Tymczasem *Trzcianka* (ryc. 3), poświadczona od 1467 r. w zapisie *Thrcyan-ka* (kopia z 1556 r., MK 90, 68v), to lewy dopływ Kostrzyna, wypływający na południe od Starej Trzcianki i uchodzący w Suchej. W „Hydronimii Wisły” błędnie utożsamiono ją z Gawroncem (nr 407). E. Bilut pomyliła natomiast z Wit(k)ówką II i *Łukawicą* (1995, s. 174, 187–188). W APHP nazwano ją *Dopływ spod Trzcianki Starej*²⁴.

Najstarsze poświadczenia *Trzebuczy* (ryc. 3), obecnie zwanej *Gawroncem*, kolejnego lewego dopływu Kostrzyna, wypływającej koło Wąsów i uchodzącej na południe od Bojmia, pochodzą z 1467 r. i brzmią *Strzebnycza* (kopia z 1556 r., MK 90, 68v) oraz z 1471 r. *Trzebvcza* (kopia z 1525 r., MK 41, 43v). W „Hydronimii Wisły” ciek ten uznano za niezlokalizowany lewy dopływ Kostrzyna (nr 407), a E. Bilut omówiła ją pod Gawroncem, ale pomyliła z *Bojmią* (1995, s. 45–46).

Niekiedy trudności z identyfikacją rzek wynikają z jednostkowego poświadczenia ich nazw. Przykładem jest *Wartopnik*, prawy dopływ Moszczony, lewego dopływu Bugu, w ziemi liwskiej. Ciek ten wypływa na południe od Leśników i płynąc przez około 11 km uchodzi na wschód od Podbali. Poświadczenie jego nazwy, *Warthopnyk*, pochodzi z 1477 r., kiedy to książę Konrad III sprzedał Stanisławowi i Mikołajowi, synom Piotra z Kątów, 20 włók lasu Połazie, po obu stronach tej rzeki, koło Lisich Jam czyli Jażwin, między Korytnicą i Rabianami [-Moszczoną] (MK 5, 182av; potwierdzenie nadania w 1539 r., MK 60, 57–57v). Nazwa tej rzeczki, w zniekształconej wersji *Jartopnik*, pojawia się ponownie u schyłku XIX w. w opracowaniu Tymoteusza Łuniewskiego (1881, s. 455), w którym jest odnotowana dla jej dolnego odcinka. Obecnie nazwa *Wartopnik* używana jest dla oznaczenia lasu w górnym biegu tego cieku, na prawym jego brzegu, na północny zachód od Lipników oraz w formie zniekształconej *Jartopnik*, dla łąki w dolnym jego biegu, na zachód od wsi Moszczona.

W „Hydronimii Wisły” ten ciek uznano błędnie za bezpośredni dopływ Liwca między Korycianką a Moszczoną (nr 409), co powtórzyła E. Bilut (1995, s. 183). K. Pacuski nie podał dokładnej lokalizacji, dopuszczając, że może to być dopływ Gołębnicy lub Korycianki (s. 179–180). Trudności w ustaleniu jego spływu wynikają z faktu, że na skutek obniżenia poziomu wód gruntowych w wielu miejscach ciek ten zanika.

Nie lepiej było z ustaleniem etymologii tej nazwy. E. Bilut wyprowadziła ją od **var(a)* — ‘woda’ i czasownika *topić* z przyrostkiem *-nik*, co zanegowali

²⁴ APHP, cz. I, mapa H-6 *Warszawa Wsch.*, cz. 2, s. 381 nr 26 68476.

Zbigniew Babik i Urszula Bijak, uznając ją za nazwę prasłowiańską, powiązaną z południowosłowiańskim apelatywem oznaczającym *wir wodny*, ale także *zagłębienie, pieczarę*, por. polskie *wertep* (Bijak, 2013, s. 47, 150).

Inny przykład nieprawidłowej lokalizacji jednostkowo poświadczonych cieków odnosi się do *Dzirzówki* (ryc. 3), lewego dopływu Liwca i jej prawego dopływu Morzyna. Pierwszy ciek ma źródło na południe od *Popowa* (obecnie Popielewa). Na północ od tej wsi łączy się z Morzyną, mającą źródło na południe od Zawad-Morzyna. Dzirzówka uchodzi do Liwca naprzeciwko Starej Wsi, położonej na prawym brzegu tej rzeki. Na taką lokalizację jednoznacznie wskazują zapisy z 1475 r.: *inter fluvium Dzyrzowka dictum et inter fluvium dictum Llyw; inter fluminibus Dzyrzowka et Morzyna; ubi influit Morzyna in Dzyrzowka* (MK 5, 180). Tymczasem w „Hydronimii Wisły” (nr 408) i w opracowaniu E. Bilut (1995, s. 44, 105) oba cieki są uznawane za osobne dopływy Liwca i błędnie lokalizowane powyżej ujścia Czerwonki do Liwca.

Zarówno toponomastom, jak i historykom dużo kłopotów sprawiła zaginiona, rekonstruowana nazwa *Belczący Stok* (ryc. 4). W zniekształconym zapisie *Bielszczany stok* (ŻDZ XVII/2, s. 178)²⁵ pojawia się w 1426 r. w nadaniu księcia Witolda dla Macieja z Tykocina²⁶. Utrudniało to jej identyfikację i spowodowało, że w starszej literaturze przedmiotu nie trafnie uznawano ją za zniekształconą nazwę *Biały Stok* (obecnie Biała), noszoną przez lewy dopływ *Sprząśli* (obecnie Supraśli)²⁷, a stojącą u podstawy nazwy miasta Białystok i kilku okolicznych osad. Kolejny zapis tej nazwy z 1445 r. (1614 r.) — *hereditatem Bielczanczy Stok* („Inventarium”, s. 359)²⁸, pochodzący z innego nadania dla wspomnianego Macieja, posłużył J. Wiśniewskiemu do jej rekonstrukcji i zlokalizowania noszącego ją ciek w okolicy Tykocina jako prawego dopływu Sliny, lewego dopływu Narwi, płynącego koło wsi Milewo, Kapice i Łopuchowo (1985, s. 11–13). Odmienne propozycje przedstawili Tadeusz Wasilewski (1968, s. 111) i Antoni Oleksicki (1981, s. 31), którzy uznali ten ciek za *Bokini(n)stok*, lewy dopływ Narwi, co z punktu widzenia językowego jest nie do przyjęcia. Ponadto rzeczka *Białystok* i pochodne od niej nazwy miejscowe, znajdowały się w dobrach Raczkowiczów i Chodkiewiczów, natomiast *Bokini(n)stok* w dobrach Gasztołtów, na lewym brzegu Narwi, na południowy zachód od Białegostoku.

²⁵ Informację tę podał wcześniej P. Bobrovskij (1863, s. 852).

²⁶ Nie można wykluczyć, że było to tylko potwierdzenie wcześniejszego nadania Janusza I, por. S. Szybkowski (1999, s. 292–283).

²⁷ Np. J. Glinka (1961, s. 57); dopuszcza to także J. Tyszkiewicz (1968, s. 73); W. Pałucki (1961, s. 48); I. Halicka (1978, s. 13); M. Kondratiuk (1993, s. 20); J. Duma (2003, s. 388).

²⁸ Zapis pochodzi z regestu dokumentu, w którym Jan Gasztołd nadał tę miejscowość Maciejowi z Tykocina. Aleksander Jabłonowski podał błędny zapis *Bielczany stok*, ŻDZ XVII/2, s. 135.

Ryc. 4: Przypuszczalna lokalizacja *Belczącogostoku* w okręgu Tykocina

W nazewnictwie wodnym Polski, w tym także omawianego obszaru, często natrafiamy na występowanie identycznych nazw nawet w zlewni tych samych recypientów. To z kolei prowadzi część badaczy, wobec słabej znajomości źródeł pisanych, dziejów i geografii badanego obszaru, do scalania poświadczeń nazw odnoszących się do różnych cieków i źle ich lokalizacji.

Tak się stało w przypadku *Miedzny*, obecnie Miedzianki, lewego dopływu Liwca, o długości około 3 km, mającej źródło koło wsi Zawady i Połazie, a uchodzącej w Liwie (ryc. 3). Jej nazwa, *Miedzna*, znana jest od 1565 r. (Lmaz, s. 178, 183). Struga ta w przeszłości dzieliła Stary i Nowy Liw i to motywowało powstanie jej nazwy. W tej funkcji, ale już pod nazwą *Miedzianka*, znana jest z lustracji dóbr królewskich z 1789 r. (ASK XLVI 176, k. 57). E. Bilut pomyliła

ją z innym, prawym dopływem Liwca, o tej samej nazwie, uchodzącym na południe od Starej Wsi (ryc. 3), w ziemi drohickiej (1995, s. 102)²⁹. W APHP lewy dopływ Liwca nazwano *Dopływ w Liwie*³⁰.

Inny kłopot sprawiały badaczom trzy rzeczki o zanikłych nazwach *Kamiennystok*, płynące w ziemi wiskiej. Pierwsza z nich to prawy dopływ Rożanicy, prawego dopływu *Łeku* (obecnie *Ełku*), będącego prawym dopływem Biebrzy (ryc. 1). Nazwa poświadczona jest jednostkowo w 1491 r. w nadaniu 20 łanów lasu Rożyńsko *incipiendo a vertice circumquaque Camyonstok usque ad labencza Struga ibidem super Rosynsko* (MK 6, 256). Władysław Pałucki (1961, s. 51) poświadczenie to mylnie przypisał prawemu dopływowi Słuczy, co powtórzyła M. Biolik (2005a, s. 76). Tymczasem ciek ten płynął w lesie Rożyńsko, rozciągającym się znacznie dalej na północ po obu stronach granicy z państwem zakonnym, co jednoznacznie wynika z zapisu i co dokładnie omówił J. Wiśniewski (1965, s. 40, 165)³¹.

Drugi ciek był albo górnym odcinkiem Ławy, prawego dopływu Wisy, albo jednym z jej górnych dopływów (ryc. 1). Jego zniekształcona nazwa: *Kartio(n)sth(o)k circa granicies Lawsko*, pojawia się w 1424 r. (MK 3, 25, zapis z około 1456 r.) w nadaniu dla Jakusza i synów z Niecikowa. Prawidłowe jej brzmienie odtwarza nazwa powstałej tu wsi *Nieciki-Kamiennystok* (późniejsze *Nieciki*)³², zapisana w 1535 r. — *Mathie de Nyecziki Camionistok* (MZH, nr 1033). M. Biolik omawia tę nazwę pod *Kartionstok* nie zdając sobie sprawy, że jest to nazwa zniekształcona ((2005a, s. 82), podobnie jak wcześniej Marian Jurkowski (1965, s. 46).

Wreszcie trzeci ciek o nazwie poświadczonej w 1420 r. (nadanie 10 włók *super Camonistok*, MK 3, 120, zapis z około 1456 r.) był prawym dopływem Słuczy, lewego dopływu Kubry (ryc. 1), prawego dopływu Wisy, ale W. Pałucki uznał go za prawy dopływ Wisy (1961, s. 50–51). Z kolei w „Hydronimii Wisły” (nr 466) błędnie zidentyfikowano go jako prawy dopływ Kubry, podobnie uczynili Marian Jurkowski (1965, s. 46), Adam Wolff i Anna Borkiewicz-Celińska (1971, s. 69) oraz M. Biolik (2005a, s. 76).

W „Hydronimii Wisły” (nr 518) pojawia się ponadto kolejny ciek o tej nazwie jako niezlokalizowany dopływ Skrody, lewego dopływu Pisy, ale nie sposób powiązać go z jakimkolwiek poświadczeniem źródłowym. Moim zdaniem nie istniał.

²⁹ Por. APHP, cz. 1 mapa *Siedlce J-6*, cz. 2, s. 382 nr 26682.

³⁰ APHP, cz. 1 mapa *Warszawa Wsch. H-6*, cz. 2, s. 382 nr 26 6854.

³¹ Por. też E. Kowalczyk-Heyman (2013, s. 85–86).

³² I. Halicka (1976, s. 36) błędnie podała, że *Nieciki* i *Mroczi* leżą nad tym samym *Kamiennymstokiem*. W rzeczywistości są to wsie leżące nad dwoma różnymi ciekami o tej nazwie, w odległości około 7 km od siebie.

Inny przykład to dwa cieki o zanikłych nazwach *Czarnystok* (ryc. 1). Pierwszy był lewym dopływem Klimaszewnicy, prawego dopływu Biebrzy, znanym z poświadczenia z 1452 r. (*in Czanystogh*, MK 5, 21, zapis z 1472 r.). Drugi był prawym dopływem Słuczy, lewego dopływu Kubry, prawego dopływu Wisy i znany go z poświadczenia z 1480 r. (*super bona Ramothowo Czarnysthok*, MK 5, 83v). W. Pałucki (1961, s. 49) połączył poświadczenia nazw obu cieków, a M. Biolik (2005a, s. 38) wymienia wprawdzie obie nazwy, ale również pomyliła poświadczenia odnoszące się do dwóch różnych wsi o tej nazwie założonych nad oboma ciekami: *Czarnystok/Czarnestoki*, późniejsze *Grozimy* oraz *Ramoty*, dawne *Ramotowo-Czarnystok*.

Podobnie rzecz się ma z dwoma rzeczkami o nazwie Brzozówka. Pierwsza z nich jest lewym dopływem Biebrzy, mającym źródło koło dzisiejszych wsi Brzozówka Ziemiańska i Koronna, uchodzącym dwoma ramionami koło wsi Karpowicze i Dolistowo Stare. Jej najstarsza nazwa brzmiała *Wielka Struga* i jest poświadczona w 1358 r. w zwrocie *ad Vschewelikey strugy* (NKDM III, nr 24). W 1529 (1536?) r. jest to już *Berzovajaja* (AS I, nr 20, s. 27). Zmiana nazwy to skutek osadzenia od schyłku XV w. ludności ruskiej przez książąt i bojarów litewskich i ruskich na obszarze łuku Biebrzy, odebranych Mazowszu przez Litwę w 1358 i 1398 r.

Drugi ciek o tej nazwie płynął wśród bagien koło wsi Gać-Brzozowo (obecnie Gackie), Łoje-Brzozowo (obecnie Łojki) i Mścichy-Brzozowo (obecnie Brzozowo) i był lewym dopływem Klimaszewnicy, prawego dopływu Biebrzy. Najstarsze poświadczenia jego nazwy pochodzą z 1422 r. — *in ortu rivuli Brozowka vulgariter dicti cum utraque rippa in terra wiznensi* (MK 3, 84, kopia z około 1456 r.), 1422 r. — nadanie 20 włók *in Brzozowka Nastoczech vulgariter dicti* (MK 3, 91, kopia z około 1456 r.) i z około 1418 r., nadanie 30 włók *Brzozowo dicti super rivulo Brzozowka cum utraque rippa* (MK 3, 119v, kopia z około 1456 r.)³³. W „Hydronimii Wisły” (nr 464) ciek ten opisano jako zaginiony, lewy lub prawy dopływ Klimaszewnicy, prawego dopływu Biebrzy, dopuszczając identyfikację z nazwą *Stok*, która pojawia się w drugim poświadczeniu. W opracowaniu M. Biolik określenie *Nastoczech* przypisano błędnie pierwszej rzece³⁴, a ponadto poświadczenie z 1515 r. odnoszące się do Brzozówki, lewego dopływu Biebrzy, przypisano jeszcze innej Brzozówce płynącej koło Rajgrodu³⁵.

Jak wspomniano na wstępie, przyczyn przedstawionego stanu w opracowaniach toponomastycznych upatruję w bardzo słabej znajomości dziejów i geografii omawianych obszarów, słabej znajomości łaciny u części badaczy, nieznajomości źródeł archiwalnych i wyrywaniu nazw rzek z kontekstu przekazu

³³ M. Jurkowski (1965, s. 46) podał błędny zapis z MK 3, 119v.

³⁴ M. Biolik (2005a, s. 28, 29), błędnie odwołując się do P. Zwoliński (1965).

³⁵ M. Biolik (2005a, s. 27).

źródłowego. Osobną przyczyną jest brak weryfikacji ustaleń zawartych w starszych, często miernych opracowaniach toponomastycznych i powielanie zawartych w nich błędów. Daje się to odczuć w przygotowywanym „Elektronicznym słowniku hydronimów Polski”, w którym powtórzono większość wypunktowanych wyżej pomyłek³⁶. Można tylko mieć nadzieję, że jest to stan tymczasowy i zostanie skorygowany w ostatecznej wersji tej publikacji. W przypadku APHP podstawą wypunktowanych rozbieżności były dodatkowo kryteria klasyfikacji cieków przyjęte we współczesnej hydrografii, ale nie odpowiadające postrzeganiu tutejszej hydrografii i hydronimii w średniowieczu.

ŹRÓDŁA

- AGAD — Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie.
- AHPMaz. — Atlas historyczny Polski. Mazowsze w drugiej połowie XVI wieku. W. Pałucki (red.). Cz. 1. Mapa, plany. Warszawa 1973.
- APHP — Atlas podziału hydrograficznego Polski. Cz. 1. Mapy w skali 1:200 000, Cz. 2. Zestawienie zlewni. H. Czarnicka (red.). Warszawa 2005.
- AS — Arheografičeskij sbornik dokumentov, odnosjaščihsja k istorii severo-zapadnoj Rusi, izdawaemyj pri upravlenii Vilenskogo učebnogo okruga, T. 1. Vil'na 1867.
- ASK XLVI 176 — Lustracja starostw liwskiego i korytnickiego i wsi Popowo z 1789 r., AGAD.
- Heldensfeld — A.M. von Heldensfeld, mapa Galicji Zachodniej, skala 1:28 800. 1801–1804 (zbiory Pracowni Atlasu Historycznego Polski IH PAN w Warszawie).
- Inventarium — Inventarium omnium et singulorum privilegiorum, litterarum, diplomatum, scripturarum et monumentorum quaecumque in Archivo Regni in Arce Cracoviensi continetur. Wyd. E. Rykaczewski. Berlin-Poznań 1862.
- KK — Zbiór ogólny przywilejów i spominków mazowieckich. Wyd. J.K. Kochanowski. Warszawa 1919.
- KL — Kodeks dyplomatyczny księstwa mazowieckiego. Wyd. T. Lubomirski. Warszawa 1863.
- Kwatermistrzostwo — Topograficzna karta Królestwa Polskiego, skala 1:126 000. Warszawa (1839)1843.
- Lites II — Lites ac res gestae inter Polonos Ordinemque Cruciferorum. T. 2. Wyd. I. Zakrzewski. Poznań 1893.
- Lmaz 1565 — Lustracja województwa mazowieckiego 1565. Cz. 2. Wyd. I. Gieysztorowa, A. Żaboklicka. Warszawa 1971.
- Lmaz 1660–1661 — Lustracje województwa mazowieckiego XVII wieku. Cz. 2, 1660–1661. Wyd. A. Wawrzyńczyk. Warszawa 1989.
- MK — Metryka Koronna, AGAD.
- MZH — A. Wolff, Mazowieckie zapiski herbowe z XV i XVI wieku. Kraków 1937.
- NKDM II–III — Nowy Kodeks Dyplomatyczny Mazowsza. Cz. 2. Dokumenty z lat 1249–1355. Wyd. I. Sułkowska-Kuraś, S. Kuraś, przy współudziale K. Pacuskiego i H. Wajsa, Wrocław 1989; Cz. 3. Dokumenty z lat 1356–1381. Wyd. I. Sułkowska-Kuraś, S. Kuraś. Warszawa 2000.

³⁶ Strona internetowa <http://eshp.ijp.pan.pl>. Dodam, że w opracowaniu tym pojawiają się też błędne informacje odnośnie do genezy hydronimów, np. nazwa Brzozówki, dopływu Klimaszewnicy ma pochodzić od nazwy miejscowej, podczas gdy jest akurat odwrotnie, co wynika z czasu poświęcenia nazwy ciekowi i daty założenia wsi. Jest też oczywiste, że w nazwie ciekowi odzwierciedliło się pokrycie terenu, po którym płynął, czyli zagajników brzozowych.

- OF — Ordensfolianten, Geheimes Staatsarchiv Preussischer Kulturbesitz, Berlin–Dahlem.
- Perthées — K. Perthées, Mappa szczegulna woiewodztwa podlaskiego, skala 1:225 000, 1795.
- PPr V — Metryka Księstwa Mazowieckiego z XV–XVI w. T. 1 Księga oznaczona nr 333 z lat 1417–1429. Wyd. A. Włodarski. Pomniki Prawa, 5. Warszawa 1918.
- SG — Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego, T. 13. Oprac. B. Chlebowski. Warszawa 1893.
- von Stein — Krieges Karte der Provinz Neu-Ost-Preussen. Enthaltend das nunmehrige Plocker und Bialostoker Cammer Departement. Angefertigt in den Jahren 1795 bis 1800, skala 1:33 300 (Staatsbibliothek Berlin, III C, Q 17 030, wersja elektroniczna mapy w zbiorach Zakładu Atlasu Historycznego Polski Instytutu Historii PAN w Warszawie)³⁷.
- ŻDZ XVII/2 — Polska XVII wieku pod względem geograficzno-statystycznym. T. 6, cz. 2: Podlasie. Wyd. A. Jabłonowski. Źródła Dziejowe, 18/2. Warszawa 1909.

LITERATURA

- Bijak, U. (2013). Nazwy wodne dorzecza Wisły. Potamoniny odapelatywne [Hydronyms of the Vistula River Basin: Appellative-derived Potamonyns]. Kraków: IJP PAN.
- Bilut, E. (1995). Gewässernamen im Flussgebiet des Westlichen Bug (Nazwy wodne dorzecza Bugu). Hydronymia Europaea (dalej cyt. HE). 10. W.P. Schmid (red.). Stuttgart: Franz Steiner Verlag.
- Biolik, M. (2005a). Gewässernamen im Flussgebiet der Narew von der Quelle bis zur Einmündung der Biebrza (Teil 1. Die fließenden Gewässer). Nazwy wodne dorzecza Narwi od źródeł do ujścia Biebrzy (cz. 1: Nazwy wód płynących). HE. 19. W.P. Schmid (red.). Stuttgart: Franz Steiner Verlag.
- Biolik, M. (2005b). Gewässernamen im Flussgebiet der Narew von der Quelle bis zur Einmündung der Biebrza (Teil 2. Die stehenden Gewässer). Nazwy wodne dorzecza Narwi od źródeł do ujścia Biebrzy (cz. 2: Nazwy wód stojących). HE. 20. W.P. Schmid (red.). Stuttgart: Franz Steiner Verlag.
- Bobrovskij, P. (1863). Materiały dla geografii i statistikii Rossii [Materials for the History and Statistics of Russia]. Cz. 2 Grodnenskaâ guberniâ. S. Petersburg.
- Dmochowski, P. A., Sikorski, A. (2010). Rzekomi Piastowie mazowieccy [Alleged Piasts of Mazovia]. Rocznik Polskiego Towarzystwa Heraldycznego nowej serii, 9 (20), s. 11–28.
- Duma, J. (2003). Nazwy rzek polskich ze słowiańskim przymiotnikowym określeniem barwy wody [Names of Polish Rivers with the Slavic Adjective Term of the Water's Color]. W: M. Biolik (red.). Metodologia badań onomastycznych [Methodology of Onomastic Studies] (s. 385–409). Olsztyn: Towarzystwo Naukowe. Ośrodek Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego.
- Glinka, J. (1961). Zamek obronny w Białymstoku na przełomie XVI i XVII wieku [The Fortified Castle in Białystok at the Turn of the 16th and 17th Centuries]. Rocznik Białostocki, 2, s. 53–100.
- Halicka, I. (1976). Nazwy miejscowe środkowej i zachodniej Białostocczyzny. Dzierżawcze, patronimiczne i rodzinne [Place Names of the Central and Western Białystok Region. Possessive, Patronymic and Family]. Warszawa: PWN.
- Halicka, I. (1978). Nazwy miejscowe środkowej i zachodniej Białostocczyzny. Topograficzne i kulturowe [Place Names of the Central and Western Białystok Region. Topographical and Cultural]. Warszawa: PWN.

³⁷ Mapa ta bywa niekiedy przytaczana pod nazwiskiem J.Ch. Textora.

- Hydronimia Wisły [Hydronymy of the Vistula River]. (1965). Cz. 1: Wykaz nazw w układzie hydrograficznym [List of names in the hydrographic system]. Red. P. Zwoliński. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Jurkowski, M. (1965) Jeszcze o nazwach miejscowych typu *Białystok, Górnystok, Ponikłystok* [A Word More about Place Names of the Type *Białystok, Górnystok, Ponikłystok*]. *Onomastica*, X, s. 45–49.
- Kondratiuk, M. (1993). Tajemnice nazw własnych. Nazwy geograficzne od wyrazów ‘stok, stoczek, potok, ponik’ [Secrets of Proper Names. Geographical Names from the Words ‘stok, stoczek, potok, ponik’]. *Czasopis. Pismo informacyjno-kulturalne wschodniej Białostoczczyzny*, 4, nr 4 (28), s. 18–21.
- K. [opernicki], W. (1883). Rzeki i jeziora. Tekst objaśniający do mapy hydrograficznej dawnej Słowiańszczyzny, części północno zachodniej [Rivers and Lakes. Explanatory Text to the Hydrographic Map of the Old Slavdom, North-western Part]. Warszawa: Gebethner i Wolff.
- Kowalczyk-Heyman, E. (2008). [rec.] M. Biolik, Gewässernamen im Flussgebiet der Narwe von der Quelle bis zur Einmündung der Biebrza (Teil I. Die fließenden Gewässer). *Nazwy wodne dorzecza Narwi od źródeł do ujścia Biebrzy (Cz. I: Nazwy wód płynących)*. *Hydronymia Europaea*. 19. W.P. Schmid (red.). Stuttgart 2005; (Teil II. Die stehenden Gewässer). *Nazwy wodne dorzecza Narwi od źródeł do ujścia Biebrzy (Cz. II Nazwy wód stojących)*. *Hydronymia Europaea*. 20. W.P. Schmid (red.). Stuttgart 2005. *Onomastica*, LII, s. 356–370.
- Kowalczyk-Heyman, E. (2013). *Dzieje granicy mazowiecko-krzyżackiej (między Pisą a Biebrzą)* [The History of the Mazovian-Teutonic Border (Between Pisa and Biebrza)]. Warszawa: Wyd. DIG.
- Kowalczyk-Heyman, E. (2017). Średniowieczne i wczesnonowożytnie młyny ziemi liwskiej (Młyny na Czerwonce) [Medieval and Early Modern Times Mills of the Liw Area (Mills on the River Czerwonka)]. *Studia Geohistorica*, 5, s. 156–175.
- Łuniewski, T. (1881). Brzegi i dolina rzeki Liwca [The Banks and the Valley of the Liwiec River]. *Pamiętnik Fizjograficzny*, 1, s. 453–463.
- Malec, M. (1995). *Nazwy osobowe pochodzenia chrześcijańskiego. Słownik etymologiczno-motywacyjny staropolskich nazw osobowych* [Personal Names of Christian Origin. The Etymological-motivational Dictionary of Old-Polish Personal Names]. Cz. 2. A. Cieślakowa, M. Malec, K. Rymut (red.). Kraków: IJP PAN.
- Oleksicki, A. (1981). *Rozwój przestrzenny i struktura ludności Białegostoku w XVIII w.* [Spatial, Territorial development and the structure of the Białystok population in the 18th century]. W: A. Wyrobisz (red.). *Studia nad społeczeństwem i gospodarką Podlasia w XVI–XVIII w.* [Studies on the Society and Economy of Podlasie Region in the 16th–18th Centuries] (s. 31–90). Warszawa: Wydawnictwa UW.
- Pacuski, K. (b.r.wyd.). *Materiały do słownika historyczno-geograficznego ziemi liwskiej w średniowieczu i w XVI wieku. Hasła fizjograficzne* [Materials for the Historical and Geographical Dictionary of the Liv Area in the Middle Ages and in the 16th Century. Physiographic Lemmas]. *Atlas źródeł i materiałów do dziejów dawnej polski* [Atlas of Sources and Materials for the History of Ancient Poland], nr 4 (http://atlasfontium.pl/index.php?article=liw_pacuski).
- Pałucki, W. (1961). *Nazwy miejscowe typu Białystok, Górnystok, Ponikłystok* [Place Names of Type *Białystok, Górnystok, Ponikłystok*]. *Onomastica*, VII, s. 45–61.
- Piber-Zbieranowska, M., Salina, A., przy współpracy Kowalczyk-Heyman, E. (2017). *Słownik historyczno-geograficzny ziemi liwskiej w średniowieczu* [The Historical-geographical Dictionary of the Liv Land in the Middle Ages]. T. Jurek (red.). Warszawa: IH PAN.
- Szybkowski, S. (1999). *Dokument wielkiego księcia litewskiego Witolda Kiejstutowicza dla Stanisława Milewskiego z 23 XII 1429 r.* [A Document of the Great Lithuanian Prince Witold Kiejstutowicz for Stanisław Milewski from 23 XII 1429]. W: B. Śliwiński (red.). *Książęta, urzęd-*

- nicy, złoczyńcy. Gdańskie studia z dziejów średniowiecza [Princes, Officials, Criminals. Gdańsk Studies in the History of the Middle Ages]. T. 6 (s. 303–314). Gdańsk: Officina Ferberiana.
- Tyszkiewicz, J. (1968). Zarys dziejów okolic Białegostoku [Outline of the History of Białystok]. W: J. Antoniewicz, J. Jok (red.). Studia i materiały do dziejów miasta Białegostoku [Studies and Materials for the History of the Białystok City]. T. 1 (s. 57–80). Białystok: PWN.
- Wasilewski, T. (1968). Białystok w XVI–XVII wieku [Białystok in the XVI–XVII Centuries]. W: J. Antoniewicz, J. Jok (red.). Studia i materiały do dziejów miasta Białegostoku [Studies and Materials for the History of the Białystok City]. T. 1 (s. 107–127). Białystok: PWN.
- Wiśniewski, J. (1962). Rys dziejów osadnictwa na wschodnim Mazowszu [The History of the Settlement in Eastern Mazovia]. *Literatura Ludowa*, 6, nr 4/6, s. 11–21.
- Wiśniewski, J. (1975). Dzieje osadnictwa w powiecie grajewskim do połowy XVI w. History of the Settlement in the Grajewo County until the mid-16th Century. W: M. Gnatowski, H. Majecki (red.). Studia i materiały do dziejów powiatu grajewskiego [Studies and Materials for the History of Grajewo County]. T. 1 (s. 9–252). Warszawa: PWN.
- Wiśniewski, J. (1977). Osadnictwo wschodniej Białostoczczyzny — geneza, rozwój oraz zróżnicowanie i przemiany etniczne [Settlements of the Eastern Białystok Region — the Genesis, Development as well as Diversity and Ethnic Changes]. *Acta Baltico-Slavica*, 11, s. 7–80.
- Wiśniewski, J. (1980). Zarys dziejów osadnictwa na Białostoczczyźnie [Outline of the History of the Settlement in the Białystok Region]. W: S. Glinka, A. Obrębska-Jabłońska, J. Siatkowski (red.). Atlas gwar wschodniosłowiańskich Białostoczczyzny [Atlas of the East Slavonic Dialects of the Białystok Region]. T. 1 (s. 14–27). Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Wiśniewski, J. (1982). Kształtowanie się nazw wsi na północno-wschodnim Mazowszu do końca XIV i w XV wieku [Formation of the Names of Villages in North-eastern Mazovia until the End of the 14th Century and in the 15th Century]. *Zeszyty Naukowe Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Gdańskiego. Filologia Polska. Prace Językoznawcze*, 8, s. 89–98.
- Wiśniewski, J. (1985). Początki Białegostoku i okolicznego osadnictwa [Beginnings of Białystok and Surrounding Settlements]. W: H. Majecki (red.). Studia i materiały do dziejów miasta Białegostoku [Studies and Materials for the History of the Białystok City]. T. 4 (s. 7–27). Białystok: PWN.
- Wiśniewski, J. (1989). Początek i rozwój nowego osadnictwa w ziemi łomżyńskiej w końcu XIV i w XV wieku [Beginning and Development of a New Settlement in the Lomza Land in the Late 14th and 15th Centuries]. *Studia Łomżyńskie*, 1, s. 19–107.
- Wolff, A., Borkiewicz-Celińska, A. (1971). Słownik historyczno-geograficzny ziemi wyszogrodzkiej w średniowieczu [Historical-geographical Dictionary of Wyszogród District in the Middle Ages]. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.

SUMMARY

ABOUT MEANDERS OF IDENTIFICATION OF MEDIEVAL RIVER NAMES IN THE NORTH-EASTERN AND EASTERN MAZOVIA REGION

In the paper, on the basis of several dozen examples of hydronyms from eastern and north-eastern Mazovia, the erroneous attribution of written sources and, as a consequence, their incorrect identification and location were shown. These kinds of mistakes can be found in toponymical, hydrographical and historical publications. It is the result of taking attestations from the context of the source, poor knowledge of the history and the geography of the studied area, as well as the poor knowledge of Latin and the lack of verification of hypotheses found in older literature.

Key words: hydronymy, Eastern Mazovia, North-eastern Mazovia